

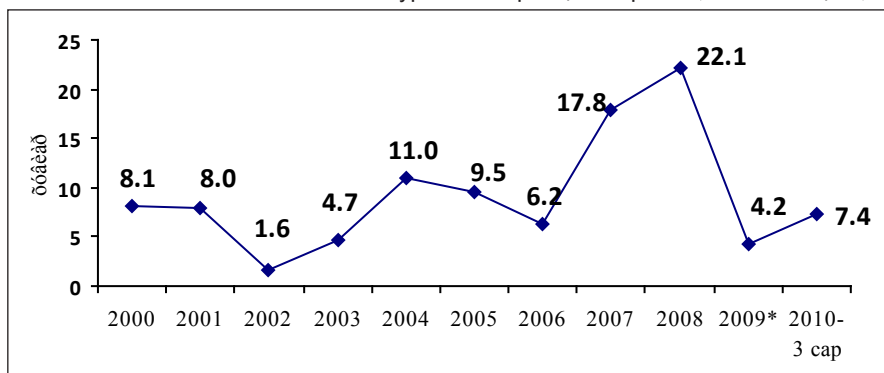
МОНГОЛ УЛСЫН МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН 2010 ОНЫ I УЛИРЛЫН ТОЙМ

Ч. Онончимэг, Ц. Батдорж, Ц.Батбаяр, Г. Билгээ

1. Мөнгөний үзүүлэлтүүд:

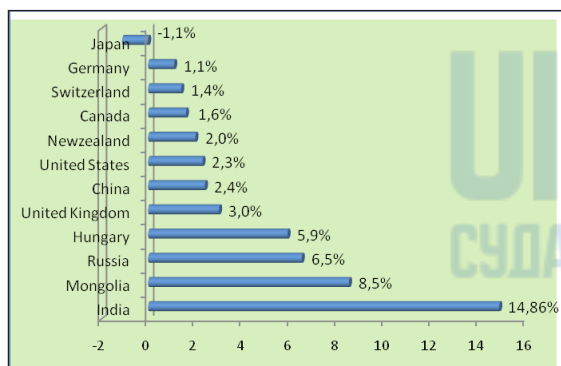
“Монгол Улсын Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2010 онд баримтлах үндсэн чиглэл”-д хэрэглээний үнийн индексээр илэрхийлэгдэх инфляцийг 8%-аас хэтрүүлэхгүй түвшинд байлгаж, цаашид тогтворжуулах бодлого баримтална гэж тусгасан бол 2010 он гарсаар эхний улирлын байдлаар инфляци өмнөх сарынхтай харьцуулахад 2.0 хувь, өмнөх оны жилийн эцсийнхээс 7.4 хувь, өмнөх оны мөн үеийнхээс 8.5 хувиар тус тус өссөн байна.

Зураг 1: Инфляцийн түвшин, жилийн эцэст, хувиар

2009 оны эцэст 4,2 хувьтай байсан хэрэглээний үнийн улсын индекс 2010 оны 3 сард 7,4 хувь, суурь инфляци 6,0 хувьтай болж өссөн нь хүнсний барааны бүлгийн үнэ 4,2 хувиар нэмэгдсэн ялангуяа махны үнэ өссөн, мөн иргэдэд эх орны хишиг сангаас 70 000 төгрөгийг тараасантай холбоотой гэж үзсэн байна.

Зураг 2: Зарим орны инфляцийн түвшин

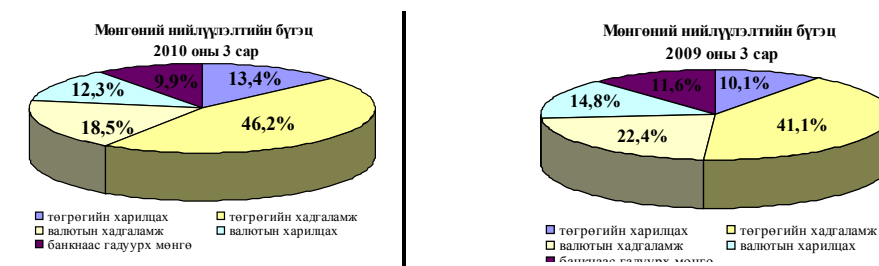
2010 он гарсаар Төвбанкны бодлогын хүүнд өөрчлөлт ороогүй бөгөөд Монголбанк 2010 оны 4 сарын 21 нээс эхлэн 7 хоногтой ТБҮЦ -ны хэмжээг хязгаарлах, арилжааг хүүгээр өрсөлдүүлэх хэлбэрээр зохион байгуулахаар болсон байна. Мөн 7 хоногтой ТБҮЦ-ны арилжааны үр нөлөөг дээшлүүлэхийн тулд банкуудын ирүүлэх саналын тоог нэмэгдүүлэх, заавал байлгах нөөцийн 50 хүртэл хувиараа ТБҮЦ худалдан авах боломжийг үнэт цаасны

арилжааны журамд тусгасан байна.

Дэлхийн зарим орнуудын Төвбанкны бодлогын хүүг сонирхоход Япон улсын бодлогын хүү хамгийн бага буюу 0,1%, Венесуэль улсад хамгийн их буюу 18,25%, манай 2 хөрш орон болох БНХАУ-д 5,31%, ОХУ-д 8,25%, АНУ, Канад, Швейцарь улсуудад тус бүр 0,25%-тай байна. 2010 оны 1 дүгээр улирлын байдлаар мөнгөний нийлүүлэлт 2974,5 тэрбум төгрөгт хүрч, өнгөрсөн оны мөн үеийхээс 26,4 хувиар буюу 621,9 тэрбум төгрөгөөр өссөн нь төгрөгийн харилцах өнгөрсөн оны мөн үеэс 67,0 хувиар, төгрөгийн хадгаламж 42,2 хувиар тус тус өссөн нь нөлөөлжээ.

Мөнгөний нийлүүлэлтийг бүтэц талаас нь авч үзвэл мөнгөний нийлүүлэлтийн 46,2 хувийг төгрөгийн хадгаламж, 18,5 хувийг валютын хадгаламж, 13,4 хувийг төгрөгийн харилцах, 12,3 хувийг валютын харилцах, 9,9%-ийг банкнаас гадуурхи мөнгө эзэлж байна. Мөнгөний нийлүүлэлтийн бүтцийг 2009 оны эхний улирлын байдалтай харьцуулж үзвэл:

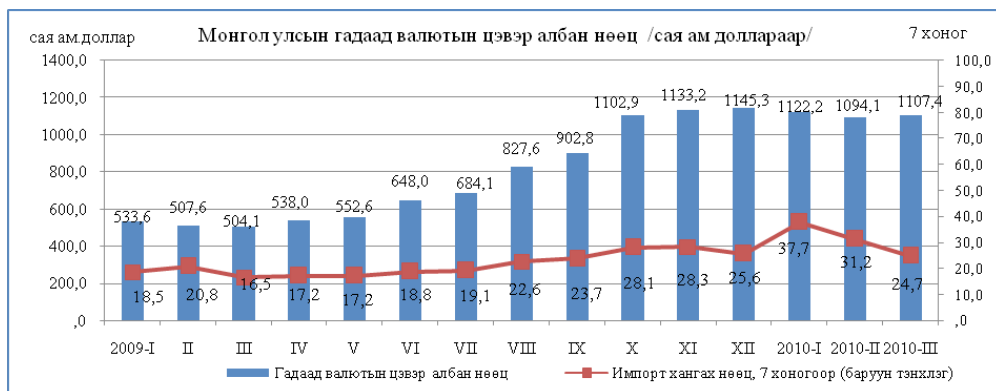
Зураг 3: Мөнгөний нийлүүлэлтийн бүтэц

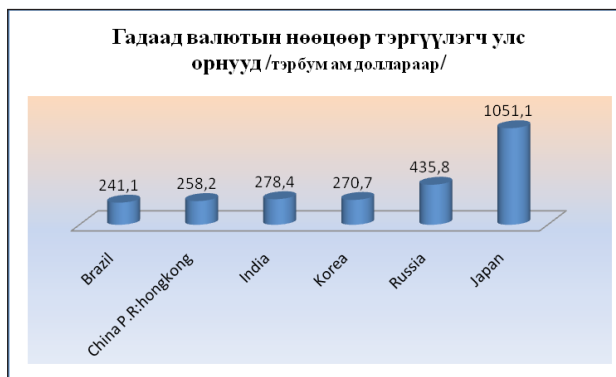
2009 онд Банк санхүүгийн салбарт үүсээд байсан гол хүндрэл бол чанаргүй зээлийн асуудал байсан бөгөөд бодит эдийн засаг буурч, банкуудын зээлийн эрсдэл өссөнтэй холбоотойгоор банкууд зээл гаргахгүй, гадаад актив болон Төвбанкны үнэт цаас худалдан авах болсон.

Аж ахуйн нэгж иргэдэд олгосон нийт зээлийн өрийн үлдэгдэл 2007 онд 68,0 хувиар, 2008 онд 28,7 хувиар тус тус өсч байсан бол 2009 онд 0,7 хувийн өсөлттэй буюу бараг зээл олгоогүй гэсэн үзүүлэлт гарч байсан, 2010 оны эхний улиралд зээл олголт өнгөрсөн оны мөн үеэс 1,9 хувиар өссөн байна. 2009 оны гүйцэтгэлээр чанаргүй болон хугацаа хэтэрсэн зээл нийт зээлийн өрийн үлдэгдлийн 22,0 хувийг эзэлж байсан.

Тэгвэл он гарсаар эхний 3 сарын байдлаар чанаргүй болон хугацаа хэтэрсэн зээл нийт зээлийн 20,7 хувь болж бага зэрэг буурсан хэдий ч банк санхүүгийн систем хүндрэлтэй хэвээр байгааг харуулж байна. Чанаргүй зээл дангаараа нийт зээлийн өрийн үлдэгдлийн 15,3 хувийг эзэлж байна.

Манай улсын гадаад валютын цэвэр албан нөөц 2009 оны 10 сараас хойш харьцангуй тогтвортой байж, 2010 оны эхний улиралд 1107,4 сая ам доллар болж, манай улсын импортын 24,7 долоо хоног буюу 6,2 сарын хэрэгцээг хангахаар байна. ОУВСангийн 2010 оны 2-р сарын мэдээллээс харахад Япон, Орос, Солонгос, Энэтхэг зэрэг дараахь орнууд гадаад валютын хамгийн их нөөцтэй байна.

Эх сурвалж:

<http://www.imf.org/external/np/sta/ir/8802.pdf>

2. Төсвийн үзүүлэлтүүд:

2010 оны эхний улирлын байдлаар улсын нэгдсэн төсөв 109.2 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай гарсан ч төсвийн нийт орлогын үзүүлэлтүүд өмнөх оны мөн үеийнхтэй харьцуулахад өсөлттэй гарч урсгал тэнцэл 27.1 тэрбум төгрөгийн ашигтай гарсан байна. Төсвийн алдагдал сайжирч байгаа нь засгийн газрын орлого, зарлагын тогтвортой байдлыг тууштай хадгалж тодорхой арга хэмжээ авсны үр дүн. Нийт орлого ба зарлагийн дүн өмнөх оны мөн үеийнхээс багагүй өссөн байгаа нь дэлхийн зах зээл дээрх зэс, алтны үнэ өсөж гадаад худалдааны эргэлт сайжирч байгаа боловч инфляци өсөх хандлагатай байна.

Хүснэгт №1:

- Улсын нэгдсэн төсвийн орлого, зарлагын гүйцэтгэл /2009 - 2010 оны эхний улиралын байдлаар, сая төгрөг өссөн дүнгээр/

Орлого, зарлагын төрөл	2009 оны 01-03 сар			2010 оны 01-03 сар		
	Улсын нэгдсэн төсөв	Улсын төсөв	Орон нутгийн төсөв	Улсын нэгдсэн төсөв	Улсын төсөв	Орон нутгийн төсөв
Төсвийн орлого:						
Нийт орлого, тусламжийн дүн	333 926.8	242 165.0	56 920.7	554 837.4	442 179.8	65 548.2
Нийт орлого	333 926.8	216 885.2	51 292.2	540 290.8	397 650.8	59 161.3
Урсгал орлого	333 465.1	216 885.2	50 830.5	539 663.3	397650.8	58 533.8
Татварын орлого	277 220.	166 239.7	45 230.8	480 284.2	341664.8	55 140.7
Татварын бус орлого	56 245.2	50 645.5	5 599.7	59 379.1	55986.0	3 393.1
Хөрөнгийн орлого	461.7	-	461.7	627.5	-	627.5
Тусламжийн орлого	-	25 279.8	5 628.5	14 546.6	44 529.0	6 387.0
Төсвийн зарлага:						
Нийт зарлага ба эргэж төлөгдөх цэвэр зээл	440 852.5	375 872.9	44 044.4	664 038.9	500 218.8	54 310.5
Нийт зарлага	433 950.9	368 971.3	44 044.4	553 912.2	390 092.1	54 310.5
Урсгал зардал	406 231.2	344 994.9	43 370.2	512 556.8	351 299.9	51 795.7
Хөрөнгийн зардал	27 719.6	23 976.4	674.2	41 355.3	38 792.2	2 514.8
Эргэж төлөгдөх цэвэр зээл	6 901.6	6 901.6	-	110 126.7	110 126.7	-
Тэнцэл	-106.9	-133.7	12.8	-109.2	-58.0	11.2

Улсын нэгдсэн төсвийн нийт орлого, тусламжийн дүн

2010 оны эхний улирлын байдлаар 554.8 тэрбум төгрөг, нийт зарлага, эргэж төлөгдөх цэвэр зээлийн дүн 664.0 тэрбум төгрөг болж, нийт тэнцэл 109.2 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай гарчээ. Төсвийн алдагдал өмнөх оны мөн үеийнхээс 2.3 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдсэн нь төсвийн алдагдал харьцангуй тогтворжиж байгаагийн шинж бөгөөд нийт орлого 206.3 тэрбум төгрөгөөр, нийт зарлага 120 тэрбум төгрөгөөр өсчээ.

Төсвийн урсгал тэнцэл

539 663.3 тэрбум төг, урсгал зардал 512 556.8 тэрбум төгрөг болж, урсгал тэнцэл 27.1 тэрбум төгрөгийн ашигтай гарлаа. **Татварын нийт орлого** Татварын нийт орлого өмнөх оны мөн үеийнхээс 203.1 тэрбум төгрөг буюу 73.3 хувиар өсөхөд зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын орлого 69.6 тэрбум төгрөг буюу 13.5 дахин, нэмэгдсэн өртгийн албан татварын орлого 41.0 тэрбум төг буюу 68.6 хувь, аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварынх 39.8 тэрбум төгрөг буюу 97.9 хувиар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Татварын бус орлого

Татварын бус орлого өмнөх оны мөн үеийнхээс 3.1 тэрбум төгрөг буюу 5.6 хувиар өсөхөд төсөвт газрын өөрийн орлого 13.2 тэрбум төгрөг буюу 73.0 хувь, навигацийн орлого 4.5 тэрбум төгрөг буюу 2.0 дахин өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.

Улсын нэгдсэн төсвийн нийт зарлага, эргэж төлөгдөх цэвэр зээлийн хэмжээ

Улсын нэгдсэн төсвийн нийт зарлага, эргэж төлөгдөх цэвэр зээлийн хэмжээ 2010 оны эхний улиралд 664.0 тэрбум төгрөг болж өмнөх оны мөн үеийнхээс 223.2 тэрбум төгрөг буюу 50.6 хувиар өсөхөд татаас, шилжүүлэг 82.6 тэрбум төгрөг буюу 46.1 хувиар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Хөрөнгийн зардалд

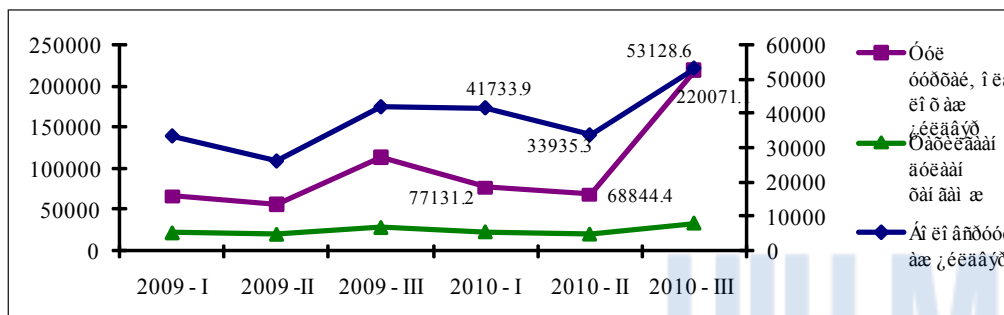
Хөрөнгийн зардалд 2010 оны эхний улиралд 41.4 тэрбум төгрөг зарцуулсан нь өмнөх оны мөн үеийнхтэй харьцуулахад 13.6 тэрбум төгрөг буюу 49.2 хувиар өссөн байна. Хөрөнгийн зардлын өсөлтөд дотоодын эх үүсвэрээс хийгдсэн хөрөнгийн зардал 17.1 тэрбум төгрөг буюу 72.5 хувиар нэмэгдсэн нь голлон нөлөөлжээ⁵³.

2. Макро эдийн засгийн салбарын зарим үзүүлэлтүүд:**• Дотоодын үйлдвэрлэл:**

Манай улсын аж үйлдвэрийн салбарын нийт үйлдвэрлэл 2010 оны эхний улиралд (2005 оны зэрэгцүүлэх үнээр) 394.2 тэрбум төгрөг болж, өмнөх оны мөн үеэс 46.4 тэрбум буюу 13.4 хувиар өссөн байна. Энэ өсөлтөд уул уурхай, олборлох аж үйлдвэр нийт үйлдвэрлэлийн 67.0 хувийг боловсруулах аж үйлдвэр 20.2 хувийг, цахилгаан, дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэлт, усан хангамж 12.8 хувийг тус тус эзлэж байна. Өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад уул уурхай, олборлох аж үйлдвэр 10.8 хувиар өссөн бол боловсруулах аж үйлдвэрийн салбар 5.0 хувь, цахилгаан, дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэлт, усан хангамж 5.8 хувиар тус тус буурсан байна.

Зураг 6:

Аж үйлдвэрийн салбарын нийт үйлдвэрлэлийн хэмжээг өмнөх оны мөн үетэй харьцуулбал /сараар, сая төгрөгөөр/

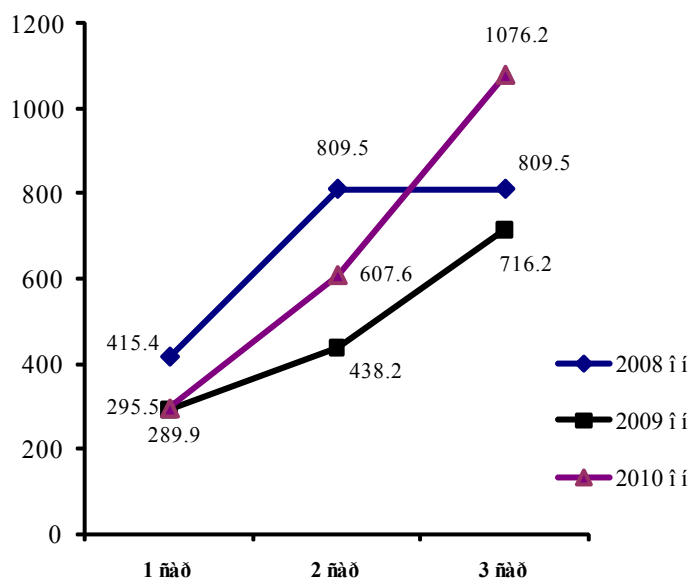
Зураг 6 -аас үзэхэд уул уурхай, олборлох салбарын аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлт 2010 оны 3-р сард 220071.1 сая төгрөг болж өмнөх сараас 151226.7 сая. төгрөгөөр өссөн бөгөөд энэхүү өсөлтөнд газрын тос шатдаг хий олборлолтын үйлдвэрлэл 42229.3 сая төгрөгөөр эрс өссөн байна. Харин боловсруулах аж үйлдвэрийн хувьд 2010 оны 3-р сард нийт үйлдвэрлэл 53128.6 сая төгрөг болж 2010 оны 2-р сараас 19193.3 сая төгрөгөөр өссөн байна. Боловсруулах салбарын үйлдвэрлэлийн энэхүү өсөлтөд хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл /ундаа, согтууруулах ундаа үйлдвэрлэл/ 20620.3 сая төгрөгөөр эрс өссөн нь голлох нөлөөллийг үзүүлсэн байна.

⁵³ www.nso.mn

- Гадаад худалдаа:

Манай улс 2010 оны I улирлын байдлаар нийт 103 оронтой худалдаа хийж, нийт гадаад худалдааны бараа эргэлт 1076.2 сая ам доллар болж өмнөх оны мөн үеэс 360.0 сая ам доллар буюу 50.3 хувиар, харин 2008 оны мөн үеэс 266.7 сая ам доллар буюу 32.9 хувиар тус тус өссөн байна. /Зураг 2/ Харин нийт бараа эргэлтийг улсаар нь авч үзвэл БНХАУ 52.9 хувь, ОХУ 22.2 хувь, бусад улс орон 24.9 хувь болсон нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад БНХАУ-тай хийсэн бараа эргэлтийн хувийн жин 20.9 пунктээр, ОХУ-тай хийсэн бараа эргэлтийн жин 5.9 пунктээр нэмэгдэж, харин бусад улстай хийсэн бараа эргэлтийн хувийн жин 26.8 пунктээр буурсан байна.⁵⁴

Зураг 7: Гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт /сая.ам доллараар/

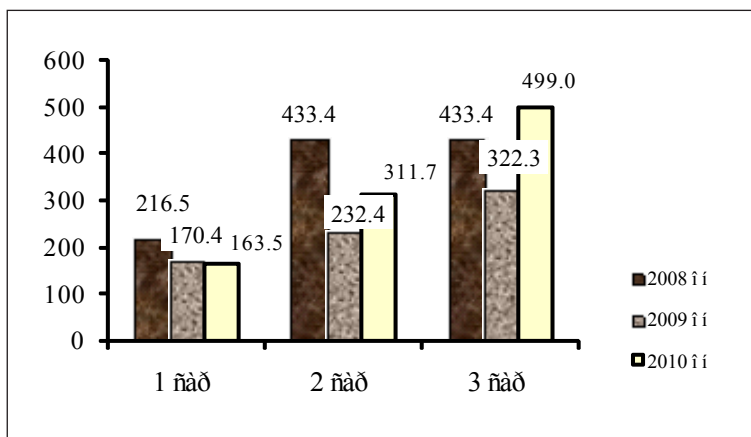

Эх сурвалж: ҮСХороо, 2010 оны 3 сарын бюллетень

Экспорт: Манай улсын 2010 оны нэгдүгээр улиралын экспортын хэмжээ 499.0 сая ам долларт хүрч өмнөх оны мөн үеэс 176.7 сая ам.доллар буюу 54.8 хувиар, 2008 оны мөн үеэс 65.6 сая ам.доллар буюу 13.1 хувиар тус тус өссөн байна. 2010 оны эхний улиралд экспортын үнийн дүнгийн 92.1 хувийг эрдэс бүтээгдэхүүн, үнэт ба хагас чулуу, үнэт металл, гоелын зүйлс, нэхмэл болон нэхмэл бүтээгдэхүүн эзлэж байна.

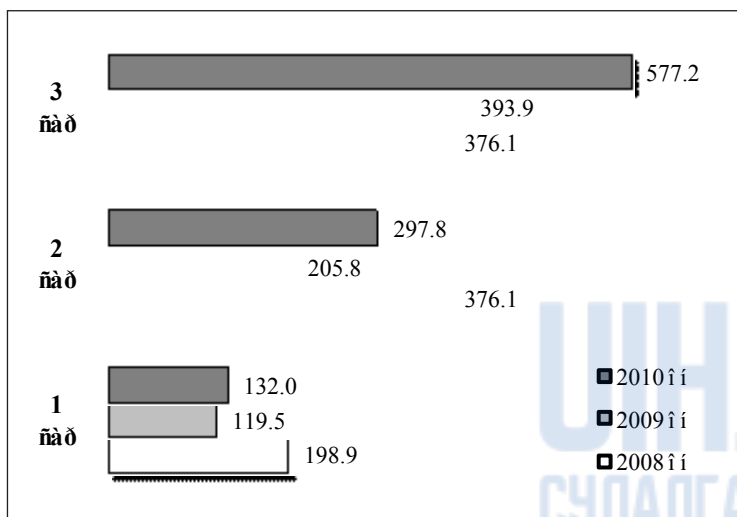
⁵⁴ “Монгол Улсын нийгэм, эдийн засгийн байдал” танилцуулга 2010/3 ҮСХороо

Зураг 8: Экспорт /сая.ам доллараар/

Импорт: Нийт бараа эргэлт дэх импортын хэмжээ 2010 оны эхний улиралд 577.2 сая ам.доллар болж өмнөх оны мөн үеэс 183.3 сая ам.доллар буюу 46.6 %-аар, 2008 оны мөн үетэй харьцуулахад 201.1 сая ам.доллар буюу 53.4 %-аар тус тус өссөн байна. Нийт импортын 24.5%-ийг эрдэс бүтээгдэхүүн, 21.0 %-ийг машин, механик төхөөрөмж, цахилгаан хэрэгсэл, дуу хураагч, зурагт, тэдгээрийн анги, сэлбэг, 19.7 %-ийг авто, агаар, усан замын тээврийн хэрэгсэл голлон эзлэж байна.

Зураг 9: Импорт /сая.ам доллараар/

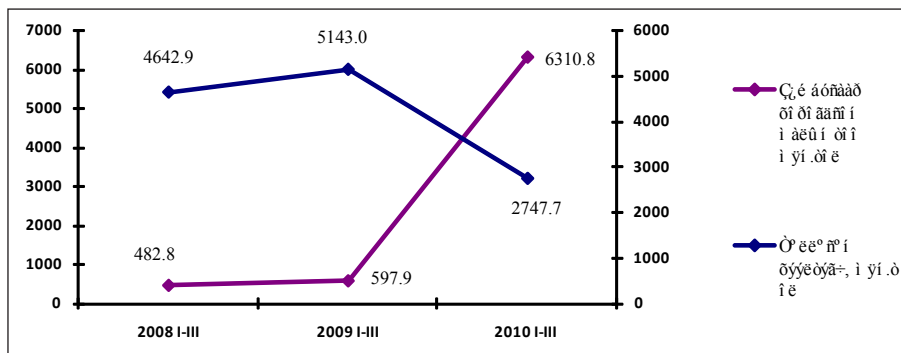

- Хөдөө аж ахуй:**

Манай улсын эдийн засгийн томоохон салбарын нэг болох хөдөө аж ахуй нь цаг уурын өөрчлөлт болон хүний хүчин зүйлийн хүчтэй нөлөөнд оршдог. 2009 оны жилийн эцэст нийт 44 сая толгой мал тоологдсон нь малын тоо өмнөх оноос 1.7 хувиар өссөн таатай үзүүлэлттэй байсан.

Зураг 10:

- Зүй бусаар хорогдсон малын тоо болон төллөсөн хээлтэгч малын тоо /мян.толгой/

Эх сурвалж: ҮСХороо, 2010 оны 3 сарын бюллетень

Гэвч зүй бусаар хорогдсон малын тоо оны эхэнд тоологдсон нийт малын 14.3 хувь буюу 6310.8 мянган том мал зүй бусаар хорогдсон нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 5712.9 мянган толгой буюу 10.6 дахин өссөн нь өвөлжилт ихээхэн хүндэрч хөдөө аж ахуйн салбарт таагүй байдлын бий болгоод байна.

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН